

LBRIS

We know
books

OANA ISTRATE

MÂNDRA
LUMII



EDITURA

CREATOR

BRAȘOV, 2026

Cuprins

Prolog	5
Capitolul 1	7
Capitolul 2	14
Capitolul 3	29
Capitolul 4	43
Capitolul 5	61
Capitolul 6	75
Capitolul 7	87
Capitolul 8	102
Capitolul 9	124
Capitolul 10	145
Capitolul 11	157
Capitolul 12	186
Capitolul 13	203
Capitolul 14	227
Capitolul 15	245
Capitolul 16	263
Capitolul 17	270
Capitolul 17	295
Capitolul 18	307

Capitolul 19.....	329
Capitolul 20.....	349
Capitolul 21.....	358
Epilog.....	363

Prolog

„I-au zis Mândra Lumii, așa era de frumoasă, iar contele venea la ea cu calul în spume, așa îi era de dragă.”

Capitolul 1

Drumul care duce spre Valea Mare de Codru se lățește încet, șerpuind pe lângă o pădure deasă și tăcută, ca o haină grea așternută peste marginea satului. Printre stejarii bătrâni, cu trunchiuri groase și scorjite de vreme, frunzele arămii foșnesc rar, ca un oftat prelung. Din vârful dealului, satul pare o adunare de gospodării adormite, strânse laolaltă într-o tăcere veche, împăcată. Valea Codrului se deschide larg, primitoare, cu fânețele ce se întind cât vezi cu ochii, scăldate în lumina moale a soarelui.

Casele cu garduri din țărugi de alun stau de strață ca niște bătrâni păzitori. Grădinile se țin una de alta, iar ulițele se adună în mijloc, întortocheate, parcă temătoare să iasă din trupul satului. Peste tot se simte miros de pământ reavăn și lemn ud. Biserica satului veghează în mijlocul așezării, tăcută și rece, asemenea unei bătrâne care a trăit prea multe și acum doar privește. Zidul gros de piatră de râu, rotunjit de ape și ani, ține departe zarva lumească. Ferestrele înguste, cu sticle groase și vitralii întunecate, lasă să pătrundă lumina în fâșii subțiri, tăiate parcă cu un cuțit.

Pe drumul pietros, o trăsură zdrăngăne greu, trezind pietrele și stârnind praful gros. Elisabeta stă cu

trupul drept, cu ochii mari, ațintiți asupra locurilor pe care nu le mai văzuse de zece ani, de când plecase la internatul din Oradea. Totul i se pare neschimbat, de parcă timpul s-ar fi oprit aici, păstrând liniștea și vechile rânduieli. Fiecare casă, fiecare pom bătrân, fiecare cotitură a ulițelor îi trezește în inimă o dogoare grea. Vrea să sară jos, să calce iar țărâna bătătorită, să-și afunde degetele în colbul fierbinte și să miroasă fânul proaspăt, așa cum o făcea copilă fiind. Un dor nelămurit, ca o gheară moale, o strânge în piept. Amintirile acelea crude, simple, par mai vii decât orice vorbă, mai adevărate decât toată strălucirea din jur.

Știe însă că satul acesta nu mai e al ei, nu mai e cum îl lăsase. Prea mulți săteni poartă acum privirea grea, spartă de sărăcie și neputință. Ardealul stă sub două juguri: unul apăsător, ținut cu mână de fier de grofii unguri, și altul, mai viclean, venit din cancelariile Vienei, care trage foloasele cu chip blând, dar cu buzunar nesățios. Pădurile au fost vândute, iar trenurile pleacă zi de zi încărcate cu bușteni groși, tăiați de pe moșiile episcopiei și din codrii românilor. Livezile, câmpurile, vitele, toate stau în mâini străine.

Țăranul român abia mai are un petic de pământ, o cămăruță sub casă și o grădină chinuită. Nu are pământ pentru vite, nici pădure pentru foc. Femeile pleacă pe jos la Oradea, cu traista plină de ouă ori cu câte un pui de găină, sperând să câștige câțiva bănuți. Trenul e un vis scump, inaccesibil. Bărbații trudesc la tăiat copaci în grădina episcopului ori la munca altora, pe câțiva florini, cât să cumpere o dată la câteva luni un sac de

făină sau ceva mălai. Întorși acasă, trag răsuflarea grea și privesc neputincioși femeile și copiii.

Preotul Galea, tatăl Elisabetei, era ceva mai înstărit decât ceilalți săteni. Se născuse tot în acest sat, dar, fiind mai chibzuit și mai învățat, fusese observat de un preot greco-catolic care îl trimisese la școală, dincolo de hotarele Imperiului, în țara strămoșească. Acolo muncise ani de-a rândul împreună cu alți preoți milostivi, sprijinind tinerii învățați din Ardealul ocupat.

S-a întors în sat după mulți ani, preot hirotonisit și însurat cu o frumoasă preoteasă, aducând cu sine o gospodărie mai înfloritoare și mai înstărită decât cea a consătenilor săi. La scurt timp, preoteasa născuse o fetiță, Elisabeta, care devenise slăbiciunea și mângâierea tatălui.

Fata crescuse mlădioasă și tăcută, cu ochii verzi și curioși, care te pătrundeau adânc, și cu mers moale, ca o floare sub ochiul atent al părintelui. Seara, când soarele își stingea dogoarea peste coline, preotul o lua lângă el în tindă și îi vorbea despre oameni, țară și Dumnezeu.

Elisabeta îl asculta în tăcere, cu privirea țintuită. Uneori tresărea și își strângea buzele; alteori părea că ar fi vrut să spună ceva. Preotul simțea că între ei se legase o legătură tăcută, mai puternică decât orice cuvânt, un rost adânc pe care nici el nu-l putea înțelege pe deplin.

În serile lungi, cu miros de busuioc și lemn ars, o privea cum adoarme cu capul sprijinit pe genunchii lui și își făcea semnul crucii peste fruntea ei, așa cum binecuvânta un potir plin. Atunci îi venea în suflet o

liniște grea și caldă, de parcă întreaga lui viață s-ar fi strâns în trupul firav al fetei.

Elisabeta avea cinci ani când în casa preotului Galea se auzi plânsul celui de-al doilea prunc, Ion. Dorința tatălui de a-l trimite și pe el la o școală bună, așa cum făcuse cu Elisabeta, se stinse încet sub povara greutăților tot mai apăsătoare. Banii se împruținau, nevoile creșteau, iar viața se arăta prea aspră pentru gânduri mari și visuri înalte.

În vremea aceasta, când autoritățile maghiare strângeau tot mai tare șurubul asupra învățământului românesc, preotul Galea nu stătea cu mâinile în sân. Știa cât de mult contează școala pentru sat, pentru copii, pentru viitor. Neputând să-l trimită pe Ion la Oradea, înființează în pridvorul bisericii o școală mică, făcută cu scule puține și cărți rare, dar plină de voință și credință.

Acolo, cu glas domol și răbdător, îi învață pe copiii satului să scrie și să citească în limba lor, să păstreze vie credința și neamul. Era o școală mică, sărăcăcioasă, un colț de lumină într-un sat bătut de vreme și necazuri. Pentru Ion și pentru toți ceilalți, era o șansă, o mână întinsă de preotul care știa că fără învățatură viitorul nu se poate construi.

Trăsura își urmează acum drumul încetișor pe ulița străjuită de căsuțe albe, cu vălătuci de lut și acoperișuri de stuf. Praful subțire se ridică ușor în urma roților, amestecându-se cu parfumul proaspăt al fânului cosit și al pământului reavăn. Prin geamurile pătrătoase se aud gâgăitul în surdină al unui cârd de găște și lătratul

unui câine poticnit. Copiii aleargă sprinteni, chicotind și plesnind cu tălpile goale pământul uscat.

Câțiva bărbați zdraveni, cu umeri largi și obraji brăzdați de soare, își șterg cu dosul palmei fruntea și sprijină coasa de umăr. O țărancă uscățivă, cu obraji arși de soare și ochii negri ca boabele de măceș, își strânge poalele fustei în pumni, parcă temându-se să-și arate emoția. Basmaua vișinie, legată strâns sub bărbie, îi scoate în evidență gâtul subțire și brăzdat de viața de la brazdă și vatră. Urmărește trăsura care se depărtează, ca și cum ar vrea să păstreze chipul domnișoarei în gândurile de seară. În mâinile muncite, coșul de nuiele plin cu ouă tremură ușor, semn că ochii și inima i-au fost răpite de apariția neașteptată.

Casa Elisabetei, cea mai mare din sat, are patru odăi încăpătoare, cu ferestre prin care lumina pătrunde dimineața asemenea unei binecuvântări. Acoperișul cu șindrila și curtea împrejmuțată cu uluci groase creează impresia unui ansamblu de străjeri. Doi meri și un vișin parfumat își odihnesc ramurile pe pisculțele acoperișului. Într-un chiler tainic sunt păstrate câteva obiecte liturgice, mirosind a tămâie, ceară arsă și pergament. Pereții sunt îmbrăcați cu ștergare țesute cu fir roșu și albastru, iar de grindă atârnă buchete de busu-ioc și cimbru, revărsând un miros cald prin odăi.

Seara se așterne încet peste gospodăria ca o pătură grea. Aerul miroase a muncă, sudoare și brazdă proaspăt întoarsă. Plugurile stau nemișcate la gard, roțile căruțelor înțepenite în praful uliței. În sat plutește o simțire mută, o resemnare prinsă agale în coaja scor-

buroasă a pomilor și în bătrânețea gardurilor. Caii își potolesc galopul în fața porții înalte, care veghează mută peste dorurile și durerile adunate în ani. Copiile scrâșnesc aspru pe pietrișul răcoros, iar nechezatul scurt tulbură liniștea înserării, chemând parcă umbrele unei lumi vechi.

Pentru o clipă, Elisabeta rămâne nemișcată pe prima treaptă a trăsorii, cu piciorul tremurând ușor, neștiind dacă să coboare sau să rămână suspendată între lume și sine. Degetele-i, ascunse sub mănușile fine de brocart, strâng cu o înverșunare aproape copilărească mânerul lucios din palisandru, ca și cum s-ar fi agățat de un gând tainic. Ridică ușor pleoapele; ochii îi rătăcesc fără țintă, scormonind asfințitul. Inima i se umple de o amestecătură ciudată de teamă și bucurie, un dor sfâșietor pe care nu-l poate rosti nici măcar în sine.

Simte în aer tot ce fusese odinioară: copilăria neatinsă, serile cu lumină de lampă, poveștile șoptite pe prisma veche, chemarea câmpurilor la vremea fânului. Știe că nimic nu va mai fi la fel, dar sufletul îi rămâne agățat de această senzație, ca un om care se ține de marginea unei prăpăstii. O învăluie o tristețe înțeleasă, dulce și grea în același timp, ca un vis din care nu vrei să te trezești. Și, deși totul pare liniștit, în adâncul ei ceva se frământă neîncetat, trăgând-o înapoi și împingând-o înainte, lăsând-o încremenită între două lumi: cea pe care o lăsase și cea care o așteaptă.

E primăvara anului 1863, iar fata preotului se întoarce acasă, purtând în inimă o neliniște tainică, fierbinte, asemenea freamătului neștiut care o cuprin-

dea odinioară, când alerga desculță prin iarbă, cu părul negru, răvășit. Beta nu mai e copila de atunci. Acum este o femeie de o frumusețe tulburătoare, acea frumusețe stranie care oprește pașii oamenilor și îi face să-și plece fruntea. I-au spus „Mândra Lumii”, iar numele acesta i s-a lipit de suflet ca o vrajă, rostogolindu-se alene prin sat ca un vechi cântec șoptit în întuneric.

Capitolul 2

Poate că e doar povestea unei iubiri comune, atât de comună, încât lumea ar trece nepăsătoare pe lângă ea, fără să-i audă șoaptele. A unor suflete ce s-au pierdut în întunericul unei lumi reci, unde visul și dorul sunt trădate zilnic de convenții și unde inima nu mai îndrăznește să rostească adevărul. Și totuși, iubirea lor, oricât de smerită, nu s-a stins. A ars mocnit, ascunsă în umbrele cele mai adânci, sfidând tot ceea ce oamenii ar numi firesc.

Sau poate că nu e deloc o poveste obișnuită. Poate că e una care va rămâne, care se va rosti în tăcere, peste ani, precum vântul care se întoarce pe colinele părăsite ale unui loc uitat de lume. Căci acești oameni, deși simpli, poartă în ei o tulburare ce nu se potrivește cu nimic din jurul lor. Nu sunt făcuți pentru lumea așezată, ci pentru margini, pentru spații unde răsuflarea se face mai grea și unde numai sufletul are curajul să meargă mai departe.

Aș putea să vă spun ce a fost. Dar aleg să încredințez cititorul să asculte singur ce se află dincolo de aceste rânduri, să coboare acolo unde nu pătrunde lumina, în liniștea pe care cuvintele o ocolesc, acolo unde iubirea adevărată trăiește.

Pentru că fiecare iubire este unică. Nu se repetă. Ea arde cu o flacără nevăzută, poartă în ea o suferință tăcută și un ecou pe care doar inima îl poate recunoaște.

*Un ecou vechi. Și totuși viu.
Elisabeta G.*

Timpul se scurge molcom în Valea Codrului. E miezul verii și satul pare amorțit. Arșița se contopește cu o pace aproape stranie, creând un sentiment adânc și calm, de vietăți și case fără viață, surprinse parcă cu penelul pe o pânză de tablou. Nu suflă nicio boare. Dogoarea te-amețește, uscând grumazul, sugrumându-l de sete.

Sus, pe colină, clopotul bisericii vuieste asurzitor pentru o clipă, azvârlindu-și vacarmul cu ecouri tăioase peste întregul sat. Prin vitraliul purpuriu, în mijlocul căruia zâmbește blând chipul Maicii Domnului, soarele aruncă săgeți jilave, slabe și tremurânde.

Oamenii se îmbulzesc la slujba de Sfântul Ilie, lăsând în urmă satul pierdut în tăcere și neant.

În biserica mică și albă, încăpătoare doar cu greu, lumea răsuflă sacadat, îngrămadită și tăcută. Se așază în băncuțele de lemn, se închină cu mâini tremurânde și își ciocnesc nerăbdători coatele. Cei mai din urmă se sprijină de pereți, căutând un pic de sprijin. Nu există rânduri goale. În fața altarului, pianina veche și steagul

Imperiului veghează tăcute în colț, în timp ce icoana Sfintei Veronica privește cu ochi blânzi sufletele tulburate.

Câțiva flăcăi, în haine de sărbătoare, mustăcesc și zâmbesc ascuns, încercând să cucerească fetele oacheșe din sat. O babă gârbovită moțâie ghemuită în spatele băncilor.

Elisabeta rostește în taină rugăciunea, cu capul plecat și mâinile strânse. Lumina caldă, opalescentă, pătrunde prin vitraliu și se contopește diafan cu două spicuri groase, împletite în cozi voluminoase, ce-i încădrează chipul de fată.

Lângă ea stau preoteasa și Ion. Preotul, cu mustața căruntă și ochii mici, vioi, rostește Evanghelia cu glas apăsat și gesturi sigure.

Slujba ține de o oră, iar la final, cuvintele pildeilor Sfântului Ilie pătrund în sufletele credincioșilor. Toți murmură „Tatăl Nostru” cu glas tremurat, apoi se închină la unison, unii cu privirea ațintită spre bolta înaltă, iar alții cu ochii plecați spre podeaua lustruită.

Când slujba se sfârșește, oamenii încep să se ridice și să se îndrepte spre ieșire, în grupuri mici sau singuri. Preotul rămâne în prag și îi privește cu drag, cuprins în clipa aceea de o iubire adâncă. Le simte mâinile ostenite, fețele arzând sub soare și inimile pline de speranță. Această simțire îl înfioară și îl încurajează. Oamenii îl iubesc și îl respectă.

O pală fierbinte de vânt îi mângâie obrazul rumen, învâluindu-i privirea într-o rază de lumină spartă.

— Vai, Mărite Doamne, ce căldură... Sunt toată nădușită, răsună glasul răgușit al preotesei.

Augustina Galea stă înaltă, cu chip impunător, cu pielea fină, netrecută de muncă, și părul auriu prins la ceafă într-un buchet bogat. Degetele ei lungi învârt umbreluța de dantelă, iar o pălărie cu pene și flori se sprijină delicat pe capul perfect oval. Rochia din mătase bleu îi cade cu grație peste trupul mlădios, încă plin de viață.

Dar preotul nu mai simte admirație pentru ea. Ave-rea și prestigiul nu aduc niciun fel de liniște în sufletul Augustinei. Ea controlează banii și gospodăria, înlăturând cu subtilitate orice încercare de autonomie a soțului ei, stâlpul și sufletul comunității.

Se născuse departe, în părțile de sud ale țării, într-o familie cu oarecare stare, obișnuită cu seratele parfumate, cu plimbările leneșe sub bolțile de glicină și cu șoaptele mătăsoase ale doamnelor în budoare răcoase.

Îl cunoscuse pe preotul Galea într-o toamnă blândă, la o petrecere boierească, unde venise să-și etaleze rochiile scumpe și să viseze, naiv, la un viitor strălucitor. Preotul, atunci tânăr și plin de foc, o privise cu acea adâncime gravă care o tulburase mai mult decât toate cuvintele dulci ale tinerilor galanți. Vrajită de farmecul lui aspru și de vorba caldă, Augustina se lăsase luată de val, crezând că dragostea aceasta o va purta spre un destin aparte, departe de lume și totuși înălțător.

Dar Ardealul, cu munții lui reci și oamenii tăcuți, o întâmpinase cu o răceală pe care Augustina n-o putuse niciodată înfrânge. Dominarea Imperiului îi părea o umilință neconținută, un jug pe care nu îl înțelegea și nici nu-l putea accepta. Limba aspră a sătenilor, obiceiurile înrădăcinate și nevoia de trudă zilnică o copleșeau și o apăsau, făcând-o să viseze cu amar la saloanele parfumate din tinerețe.

În casa lor, Augustina era o prezență distantă, mereu cu gândurile în altă parte. Nu știa să mângâie un copil și nici să aline o durere. Între ea și cei doi copii, Elisabeta și Ion, se lăsase o prăpastie nevăzută. Îi privea mai degrabă ca pe niște figuri ce îi aminteau de propriile renunțări, de visele îngropate în noroiul drumurilor de țară.

Nici cu soțul ei nu avea o legătură mai strânsă. Preotul Galea, om cu frică de Dumnezeu și cu o inimă tăcută, simțea răceala nevastei ca pe o rană veșnic deschisă. Încercase să-i ofere căldură, să o apropie de sat și de oameni, dar Augustina rămăsese străină, ca o pasăre rătăcită pe un ogor înghețat.

Așa ajunsese Augustina să trăiască în propria casă ca într-un turn de fildeș, veșnic nemulțumită, mereu cu privirea rătăcită spre alte zări. Umbla între camere cu pași lenți și purta rochii de altădată, ca un ecou stins al vieții pe care o pierduse. În sufletul ei, Elisabeta era o unealtă pentru a-și înălța numele și a-și recâștiga un strop de mândrie, iar Ion, un fiu de prisos, o povară mută.

În ochii Augustinei, nimic nu părea să fi fost vreodată îndeajuns. Iar casa preotului, cu zidurile ei groase și mirosul de tămâie, nu fusese niciodată cu adevărat acasă.

Privind-o din alt unghi, preoteasa își poartă iubirea pentru copii cu acel instinct primar, neatins de prea multă blândețe, asemenea unei mame ce-și veghează odrasla fără să o suporte cu adevărat.

Ion poartă acum în trupul său adolescent de șaisprezece ani semnele unui flăcău robust. Ochii mici, căprui, joacă cu lumina ca două scânteii jucăușe, iar mustața abia începe să-i deseneze conturul pe fața durdulie și pe nasul cârn. Deși în pragul vârstei ce-ar putea da glas rebelului, băiatul nu se zbate în astfel de revolte; mai degrabă se apleacă cu servilitate și mărinimie, moștenind, fără de veste, chipul sufletului blând al tatălui său duhovnic.

În ciuda regretului strâns ce-i apasă pe fiecare dintre părinți, fiecare cu durerea și temerile proprii, băiatul nu găsește sprijin în banii ce i-ar fi deschis hotarele lumii. Nici Ion nu ar fi vrut prea multă carte, căci inima îi bate în ritm de câmp și biserică, cu îndeletniciri simple, dar pline de sens. Acum umblă răsfirat printre oameni, salutând cu căldură consătenii, iar apoi își apleacă glasul spre doi tineri vânjoși și câteva fete ce vin sfoase, căutând taina unei apropieri nepătrunse. Elisabeta și Ion se îmbracă cu mândrie în straietele vechi, țesute din tradiții ce le-au fost sădite încă din fragedă copilărie de mâna blândă a tatălui.

Anii au cruțat-o pe preoteasă de prezența Elisabetei în astfel de momente, căci singura ei luptă, singurul ei pas spre afirmare fusese acea stăruință neostoită de a-l convinge pe soț să o trimită la internat. Acolo, departe de sărăcia cu pereți gălbejiți și cu lut crud, ce păstrează amintirea vremurilor de asuprire, fata avea să-și săvârșească studiile cu o voință limpede, învățând limbi și cifre, ținând aprinsă o lumină ce aici nu ar fi putut să înflorească.

Augustina văzuse plecarea ficei sale ca pe o scăpare, mai mult decât ca pe o grijă de mamă, un mod de a se elibera de poverile creșterii unui copil ce-i spulbera orice speranță de odihnă.

Părintele stă nemișcat în pronaos, lăsând-o să se plângă în voie. Cuprinde cu ochii satul întins, grădinile uscate și brazdele arse de soare. Lumina devine tot mai vie, tot mai arzătoare.

Pe cărare, venind de pe colină, se ivește deodată o prezență străină, ca o umbră ce rupe tăcerea adâncă din sufletul preotului.

Preotul îl zărește și un val de scârbă îi străbate pieptul. Fața turcului Tachi, cu trufia aceea nesuferită a omului cu avere, îi pare o rană vie pe obrazul satului. Îi vine să întoarcă privirea, să nu vadă această aroganță ce sfidează tot ce este sfânt și curat. În adâncul sufletului, un foc rece îl arde și nu poate să-i răspundă decât cu privirea grea, plină de neputință și dezgust.

Îl cunoaște bine pe Tachi și nu doar din priviri trecătoare, ci din adâncul unor ani în care satul și împrejurimile au simțit apăsarea moșiilor sale. Tachi este stă-

pânul a zeci de pogoane de pământ, întinse cu lăcomie peste dealurile lor și peste satele vecine, un moșier cu mână de fier și suflet greu, căruia nici țărani, nici preotul nu i se pot opune ușor. În fiecare vară, în drumurile sale prin ținut, Tachi trece cu privirea rece peste brazdele muncite de săteni, iar preotul, observându-l de departe, simte în glasul vântului și în greutatea pașilor săi semnul unei puteri care adesea frânge tăcerile și nădejdiile oamenilor de rând. Un om cu averi ce ar fi putut schimba destine, dar care până acum n-a făcut decât să adune în tăcere, în umbra bisericii, o povară grea și apăsătoare pentru toți cei din jur.

Averile lui Tachi nu erau doar un simplu zvon purtat pe ulițe, ci un fapt de netăgăduit, spus și răspus în toate șezătorile, la târg și prin tinda bisericii.

Se zicea că avea douăzeci de pogoane de pământ gras, întins la marginea satului și până hăt, spre pădure, unde stejarii bătrâni se împleticeau în rădăcini. Pe acele ogoare, secerătorii se opinteau vara între zori și amurg, iar lanurile unduiau ca o mare galbenă, sub biciul soarelui. În fiecare toamnă, Tachi umplea hambarele până în tavan, iar sătenii îl vedeau trecând încet cu căruțele pline de grâne, cu zâmbetul său mulțumit și privirea de stăpân de lume. Apoi era conacul de la Valea de Codru, un așezământ solid, cu temelii groase de piatră, cerdac larg și obloane vopsite în verde închis. Conacul acela părea mai degrabă un mic palat printre casele țărănești modeste, iar în serile de vară, felinarele lui străluceau de departe ca niște stele coborâte pe pământ.

Când nu era la țară, Tachi poposea în casa din Oradea, o clădire cu două etaje, cu pridvoare înalte și odăi pline de oglinzi și mobile scumpe, aduse de la Viena. În saloanele acelea, femeile îmbrăcate în rochii scrobite își sorbeau cafeaua, iar bărbații își frământau mustățile vorbind despre prețuri și politică.

Pe lângă acestea, Tachi mai deținea și câteva pășuni și o vie bătrână, pe un deal pietros. Strugurii de acolo erau puțini, dar dulci ca mierea, iar vinul ieșit din teascuri era căutat la toate petrecerile mari.

Dar averea lui Tachi nu era doar în pământuri și ziduri. Era și în puterea pe care o simțea, în felul în care oamenii îl priveau cu un amestec de respect și teamă, în tăcerea lungă care se lăsa când intra într-o încăpere. El știa bine că toate acestea cântăresc greu, mai greu decât vorbele dulci. De aceea, când își puse ochii pe Beta, în mintea lui nu era loc de îndoială: avea să o cucerească nu cu poezii și scrisori parfumate, ci cu siguranța că lângă el nu va duce lipsă de nimic.

Mama Elisabetei, amețită de gândul unui trai îmbelșugat și de promisiunea unui nume respectat în cercurile înalte, tresări de bucurie. În serile lungi, pe când stătea cu fusul în poală, se vedea deja urcând scările lucioase ale casei din Oradea, întâmpinată de servitori, de lume bună, cu rochii de mătase și cu parfum de trandafiri.

Dar Beta simțea că averea aceea, oricât de întinsă și scumpă ar fi fost, era un lanț aurit. Se temea că, odată intrată în conacul lui Tachi, ar fi rămas o pasăre mută, prinsă într-o colivie somptuoasă.

În schimb, Tachi, cu ochii lui veșnic tulburi și mâinile grele ca niște clești, se vedea deja stăpân pe un trofeu viu. Avera lui i se părea acum incompletă fără frumusețea fetei popii, fără acei ochi verzi ce păreau să răscolească toate măruntaiele lui și să-l sfideze, chiar fără să vrea.

Astfel, în timp ce mama se lăsa îmbrobodită de promisiuni, Tachi își aranja planurile în taină, sigur că pământurile, casele și moșiile lui vor fi ispите mai puternice decât orice jurământ de tinerețe.

Preotul știe prea bine rostul acelor mătăsurii și taf-tale, al bumbacurilor îngrămădite în ungherele odăii preotesei, toate hăituind un tacit și fatal proces de pețire a Elisabetei.

Bărbatul i se înclină nevestei preotului cu o reverență veche de timpuri, sărutându-i mâna cu o solemnitate ce ascunde o dorință nerostită. Glasul îi tremură ușor, purtând în el un amestec de admirație și respect:

— Dragă doamnă, sunt profund măgulit de harul și grația dumneavoastră, care strălucesc în ciuda trecerii anilor.

Preoteasa zâmbește cu o melancolie aspră, ca o floare ce-și pleacă fruntea sub povara vântului:

— Ah, dragul meu, odată am fost și eu binecuvântată cu frumusețe, dar acum nu mai pretind să păstrez această haină delicată. Sunt doar o femeie cu suflet împovărat, cu doi copii ce-mi răsar în calea grijilor și cu povara nesfârșită a unei gospodării ce nu cunoaște odihnă...

Bărbatul, cu o blândețe prefăcută, ridică ușor capul și o privește în ochi, ascunzând după gestul molcom un gând pe care doar el îl știe.

— Doamnă, nu vă îngăduiți să fiți prea aspră cu propria persoană. Sunteți mai prețioasă decât credeți!

— Drăguț din partea dumneavoastră, domnul meu! Sunteți cu adevărat drăguț, răspunse preoteasa cu o eleganță bine ticluită din porunca minții.

Și astfel, cuvintele lor plutesc în aerul încărcat ca o pânză fină, în care se ascund mai multe decât se rostește.

Era o femeie cu mintea strâmtă, dar plină de șiretenie, veșnic gata să-și schimbe tonul și gesturile după cum bătea vântul intereselor ei. În vorbele și mișcările ei răzbătea acea trufie oarbă, tipică celor fără judecată adevărată, dar încrezuți până la nesăbuință.

— Și domnișoara? întrebă el, înghițindu-și ultimele lingușeli, ca și cum i-ar fi stat nod în gât.

Femeia îl liniști, cu o prefăcută răbdare, că Beta rătăcea prin mulțime și că o va găsi degrabă. Preotul, care privise toată întâmplarea cu o încruntare stinsă și o amărăciune apăsătoare, se retrase în biserică, dorind să scape de vorbele fără miez ale negustorului. Tachi își mușcă buzele cenușii, înghițind o furie tăcută, și își aruncă ochii tulburi împrejur, ca un animal care adulmecă primejdia. Palmele lui groase și umede își trosniră degetele, un gest sec, plin de neliniște.

Era un om trecut bine de patruzeci de ani, încă mândru de fața sa îngrijită, deși trădat de ochii prea goi.

Curând, doamna Galea reveni, trăgând-o după ea pe Elisabeta. În lumina nemiloasă a amiezii, fata părea o arătare plăpândă, dar încăpățânată, cu trupul zvelt învelit doar de cămașa fină de borangic, iar ochii ei verzi, adânci, purtau o melancolie răscolitoare, ca o chemare din depărtări neumblate. Cositele negre, lăsate să-i curgă liber, aminteau de o pasăre sălbatică prinsă prea devreme.

Tachi o privi cu un amestec de poftă neîmblânzită și triumf mascat. Se apropie de ea cu un zâmbet larg, străin, parcă pictat pe față. Se înclină adânc:

— Scumpă domnișoară Beta, sunteți o floare rară, fără pereche!

Încercă să-i prindă mâna, dar fata își trase brusc degetele, ca atinse de o arsură.

Refuzul ei smulse un murmur aspru de la mamă. Voise măcar o aparență de bunăcuviință, un gest care să le salveze fața în ochii lumii.

— Ei bine, draga mea, domnul Tachi a făcut un drum lung, tocmai din Oradea, doar pentru a-ți vorbi! rosti mama cu glas tremurat, strivit între dorință și umilință.

Beta o privi lung, cu o seninătate crudă, aproape neomenească.

— Vă mulțumesc pentru osteneală, răspunse ea, cu un calm ce tăia ca o lamă fină. Însă, cu părere de

rău, astăzi nu pot primi nicio conversație care nu hrănește mintea sau sufletul. Măine trebuie să mă trezesc devreme. Gospodăria nu se face singură, am de lucru cât încape.

— Beta, nu uita unde te afli! o întrerupse preteasa, cu un țipăt stins, ca o frunză căzută.

Dar fata își păstră neclintirea, ca o stâncă.

— Și, pe deasupra, viața la țară nu oferă, din păcate, nimic care să vă stârnească un interes adevărat, spuse ea, cu acea superioritate tristă pe care doar cei oboșiți de oameni o poartă.

Preteasa simți cum i se năruia tot visul, tot zbuciumul ei, în fața acestei răzvrătiri.

Tachi încercă să-și înăbușe umilința și își puse din nou masca zâmbitoare.

— Dacă domnișoara nu are timp astăzi, pot reveni oricând. Apropo, onorată domnișoară Elisabeta, îmi veți face cinstea de a mă însoți la balul guvernatorului, sâmbăta viitoare?

— Desigur că va merge! izbucni mama, ca o sabie scoasă prea devreme din teacă.

Pentru Beta, balul era o cușcă strălucitoare. O privi lung pe mama, cu un amestec de amărăciune și milă, înțelegând că nicio luptă nu o mai putea salva de această poruncă nespusă.

— Nu mai am nicio îndoială... răspunse, cu un glas aproape șoptit, plin de resemnare.

Elisabeta își așază pașii încet pe alea pietruită ce duce spre pridvorul bisericii. În aerul serii plutește un

miros dulce de iarbă tăiată și tămâie, amestecate într-o vrajă ciudată, aproape sufocantă. În jur, zidurile albe ale lăcașului par să vegheze tăcut, ca niște martori neînduplecați ai durerilor ei ascunse.

Se oprește lângă treptele reci, așezându-și mâna pe balustrada de lemn lustruită de vreme și de palmele rugătoare ale sătenilor. În privirile ei adânci tremură o umbră de dezgust, o amărăciune pe care o simte crescând din adâncul inimii.

Cum putea să îndure umilinta aceea? În biserică, unde odinioară găsisese adăpost și liniște, se simțea acum străină. Gândul că fusese nevoită să accepte invitația lui Tachi o frânge în tăcere. Parcă fiecare psalm rostit înăuntru ar fi muștrat-o, iar icoanele ar fi coborât priviri tăioase asupra sufletului ei îngenuncheat.

Își amintește vocea mamei, tăioasă și plină de așteptări neînduplecate. O vede stând lângă altar, înveșmântată în vanitate, pândind aprobarea lumii, fără să-i audă rugămințile mute.

Elisabeta își ridică ochii spre turla bisericii, străjuită de cruce. O rază palidă de lumină lunară îi atinge obrazul, de parcă ar vrea să o mângâie. Dar, în piept, inima îi bate cu o asprime care o face să se clatine.

O cuprinde o sete arzătoare de libertate, o dorință nebună de a fugi printre crucile cimitirului din spatele altarului, de a se pierde între mesteceni, de a alerga până când aerul îi va sfâșia pieptul și picioarele îi vor ceda.

Dar nu putea. Lanțurile erau prea grele, iar zidurile nevăzute ale datoriei o împingeau înapoi, cu o forță aproape divină.

Ce viață este aceasta, în care nu pot alege nici măcar cui să-i întind mâna? își spune, strângând balustrada până ce degetele îi albesc.

În acea zi, biserica, care odinioară fusese un adăpost pentru visele ei, devine un martor necruțător al înfrângerii. Și totuși, în umbra clopotniței, o scânteie se aprinde în ochii verzi: o promisiune mută, un jurământ tainic că nu va lăsa nimănui dreptul de a-i frânge cu totul sufletul.

Elisabeta rămase nemișcată lângă biserică, ca o statuie vie. O adiere ușoară de vânt îi joacă prin păr, ca o mângâiere nechemată. În adâncul sufletului, tăcerea ei crește, se înalță tăcută și hotărâtă, mai puternică decât orice.